

Kritiske Bemærkninger til antike Indskrifter

af

J. L. Ussing.

1.

Iblandt de ældre latinske Indskrifter findes adskillige, der henføres til L. Mummius, som i Aaret 146 f. Chr. erobrede Korinth og gjorde Grækenland til romersk Provins. Fr. Ritschl har i Lectionskataloget Somm. 1852 Bonn skrevet en Afhandling om disse Tituli Mummiani, og Th. Mommsen har derefter optaget dem under samme Navn i 1ste Del af Corpus Inscriptionum Latinarum Nr. 541—46, p. 149 ff.

Den første, en paa Esquilinerhøjen funden Sten, som endnu eksisterer i det Vaticanske Museum, og derefter er gjengivet i Facsimile af Ritschl anf. St. og Priscæ Latinitatis Monumenta epigraphica Tab. LIIa, bevidner at L. Mummius efter sin Triumf har opfyldt et Løfte, han havde gjort under Krigen, og indviet et Tempel for og en Statue af Hercules Victor. Ritschl og med ham de allerfleste tyske Filologer forsøge at gjøre denne Indskrift til saturniske Vers, uagtet der hverken i Rythmus eller Ordstilling eller i noget Andet er det Mindste, der tyder paa Vers, og det er yderst usandsynligt, at man, naar man i Midten eller efter Midten af 2det Aarh. f. Chr. vilde skrive Vers, vilde bruge denne løse oldromerske Form, som havde sin sidste virkelige Repræsentant i den over et halvt Aarhundrede tidligere

bortgange Nævius. Det er lige saa ren Prosa, som Ti. Gracchus' Mindetavle, der anføres af Livius XLI, 28.

De 4 sidste Indskrifter (543—46) ere ganske korte og indeholde næsten kun Mummius' Navn. Det er Indskrifter, der have ledsaget nogle af de talrige Konstværker fra Korinth, som han efter de Gamles Vidnesbyrd (s. Mommsen i C. J. L. I, p. 150) indviede rundt omkring i Italiens Stæder, og selv udenfor Italien. De ere fra Trebula, Nursia, Parma, og fra Italica i Spanien.

Den 2den Indskrift, C. J. 542, er desværre mindre nøjagtig bekendt. Den er funden i Reate 1483, og kunde endnu henved 100 Aar senere læses der af Biskop Marianus Victorius, men er siden forsvunden; vi kunne kun støtte os paa de gamle Afskrifter, der lade meget tilbage at ønske i Nøjagtighed, hvilket ikke er underligt, da Stenen uden Tvivl har været i en daarlig Forfatning. Efter de forhaandenværende Vidnesbyrd maa den læses saaledes:

SANCTE

DE · DECUMA · UICTOR · TIBEI · LUCIUS · MUNIUS · DONUM
 MORIBUS · ANTIQUEIS · PRO · USURA · HOC · DARE · SESE
 UISUM · ANIMO · SUO · PERFECIT · TUA · PACE · ROGANS · TE
 COGENDEI · DISSOLUENDEI · TU · VT · FACILIA · FAXSEIS
 PERFICIAS · DECUMAM · UT · FACIAT · VERAЕ · RATIONIS
 PROQUE · HOC · ATQUE · ALIEIS · DONEIS · DES · DIGNA · MERENTI

Det er, som man ser, en gammel Indskrift, vistnok fra 2det Aarh. f. Chr., forfattet paa Hexametre. Den beretter, at en Mand, hvis Navn nævnes, af en Tiende (decuma) skjænker en Gave til en Gud. Gudens Navn læses ikke, og det kan dog ikke have manglet. I den første Linie læste man sancte, og dette antog man for en Overskrift. Da en af Kilderne antydede, at der foran dette Ord havde staaet Noget, som ikke kunde læses, supplerede Ritschl p. XI: Hercules sancte, og han anfører nogle Exempler fra Indskrifter, hvor denne Gud kaldes sanctus eller endog sanctissimus. Det er derfor muligt, at

Ritschls Supplement er rigtigt, og som lignende Exempler kunde anføres Plaut. Rud. 160: «ó Palaemon sancte Neptuni comes», Verg. Æn. IV, 676: «Sequimur te, sancte deorum, quisquis es», og maaske ogsaa Liv. II, 10, 11: «Tum Cocles Tiberine pater, inquit, te sancte precor»; men det kunde ogsaa være, at her ikke var en Overskrift, men at det har været en hel Verslinie, hvoraf kun det ene Ord sancte har kunnet læses, f. Ex. «Quod rebus trepidis sancte fuerat iuratus» (cf. Plaut. Capt. 886. Cist. 399. Ter. Hec. 268). Saa maatte der endnu ovenfor denne have staaet en Overskrift som: Herculi Victori. Thi at Guden er Hercules, er hævet over al Tvivl. Det var til Hercules, man plejede at indvie Tiendedelen af sin Vinding, se de Rossi i Annali dell' Instituto di Corrispondenza 1854, p. 28 sqq. Plaut. Bacch. 661. Trucul. 559. Stich. 237, 387. Diodor. IV, 21, 4. Plutarch. Quæst. Roman. 18. Sulla 35. Crass. 2. Macrobian Saturn. III, 6, 11. Corp. Inscr. Lat. I, 1175, 1113, og efter en sandsynlig Restitution 1290. Momms. Inscr. r. Neap. 3578. Ogsaa hans Tilnavn Victor er sikkert. Macrobius beretter anf. St., at der vare to Templer for Hercules Victor, det ene ved porta trigemina, det andet paa Forum boarium, og det er højst sandsynligt, at det af L. Mummius indviede, hvorom den ovenfor anførte Indskrift vidnede, ikke er noget af disse, men et tredje, thi Indskriften er fundet altfor langt borte fra de to nævnte Steder. Hercules Victor kjende vi fremdeles fra Tibur, se i Orellis Indskriftsamling (foruden de Indskrifter, om hvis Ægthed der er rejst grundet Tvivl, 1253 og 1555) 1551: HERCVLI · TIBVRT · VICT · ET · CETERIS · DIS. 2641: P · RVSTICELLVS · SALTATOR · HERCVL · VIC · M. 7149: CVRATORI · FANI · HERCVLIS · V. 6499: CVR · FANI · H · V. 2761: CVRATORI · FANI · H · V. 3964: H · V · V · S · C · IVLIVS · C · F · PAL · RVFVS · TRIB · MIL · BIS · FANI · CVRATOR · V · Q · AB · AERARIO · SATURNI, ∅: Herculi Victori votum solvit C. Julius Cai filius Palatina Rufus, tribunus militum bis, fani curator quinquies, quæstor ab ærario Saturni.

I Tarent, se Orell. 1042: **HERCVLI·SANCTO·SERVATORI·VICTORI·TRIVMPH.** Nu finde vi det samme Tilnavn i Reate, thi Ordet Victor i 2den Linie er aabenbart Vocativ, og ikke, som Ritschl p. XII prøver at gjøre det til, Nominativ. Dette almindelige Tilnavn behøver visselig ingen anden Forklaring end den, som Varro havde opstillet: «quod omne genus animalium vicerit». Men Macrobius er ikke tilfreds dermed og anfører saa et Sted af Juristen Masurius Sabinus, hvori der fortælles, at en Octavius Hersennius, der først havde været Fløjtespiller, men siden blev Kjøbmand og som saadan havde stort Held med sig, havde indviet Tiendedelen af sin Vinding til Hercules, og opført et Tempel for Hercules Victor, formodentlig det ved porta trigenina. Naar Masurius nu fortæller, at Tilnavnet Victor skulde skrive sig fra at den heldige Kjøbmand var bleven angrebet af Sørovere og havde overvundet dem, er dette aabenbart en aldeles vilkaarlig Gising. Navnet er langt almindeligere, og den Tiendedel af Formuen eller Fordelen, som utallige Romere mente at skyldte Hercules, er ikke Tak for en Sejr over Sørovere eller bevæbnede Fjender, men for heldige Handels- og Pengeforretninger. Ogsaa med Hensyn til Indskriften fra Reate indrømmer Ritschl, at den passer fortræffelig paa en Privatmand, nærmest paa en Kjøbmand, se p. XII: «fatendum est sane in privatum hominem minime incongruens omne argumentum huius carminis esse, mercatorem potissimum, quales Vertuleios novimus in titulo Sorano» (C. I. L. 1175). Men han vilde nu engang henføre den til L. Mummius, og derfor gjør han Victor til Nominativ (L. Mummius som Sejrherre). Mommsen har for saa vidt en rigtigere Takt, at han lader Victor være Vocativ og henføres til Hercules, men Indskriften skal alligevel hidrøre fra L. Mummius, og skjøndt han indrømmer, at det kun var Privatmænd, der plejede at indvie Tienden til Hercules, mener han dog, at Mummius som en vir antiquæ simplicitatis, moribus antiquis, som han selv siger i Indskriften, kunde have optaget en gammel forglempt Skik og indviet Tienden af sit Bytte til

Hercules. Man kunde finde, at det laa nærmere for Triumfatoren at tænke paa den Capitolinske Juppiter; men han har maaske havt en særlig Forkjærlighed for Hercules, og vi se jo af den først omtalte Indskrift, at han efter et i Krigen gjort Løfte har oprejst et Tempel for Hercules Victor i Rom. Hvis det nu var dette Tempels Udsmykning, hvorom der var Tale, og hvis Indskriften var fundet i Rom, kunde Sligt lade sig høre; men den er funden i Reate, en By, som det ikke vides at Mummius har staaet i noget Forhold til, og hvorledes han kan komme til at indvie Tiendedelen af sit Sejrsbytte til Hercules i Reate, kan jeg ikke forstaa.

Vi behøve i Grunden heller ikke at bryde vort Hoved dermed, thi Indskriften har Intet med L. Mummius at gjøre. Den Mand, der har indviet den, er en ellers ubekjendt Reatiner ved Navn L. Munius. Saaledes blev Navnet først læst, og saaledes have Amantius og Apianus det, p. 134 (A. 1534), se Ritschl p. IX f. Marianus Victorius har Munius, aabenbart en Trykfejl i Stedet for hint. Men Pomponius Lætus kjendte ikke dette Navn; han mente, det maatte være L. Mummius, og denne Gisning blev optaget af Petrus Marsus i hans Commentar til Silius Italicus VIII, 332, af Boissard, Gruter o. s. v.; kun Muratori beholdt Navnet Munius. Og dog er dette slet ikke paafaldende. Det kjendes fra Taciti Histor. IV, 18, og i Gruters Indskriftsamling findes hele 8 Personer af dette Navn. Det er vel ogsaa det samme, der skrives Munnius i Lex pagi Herculanei v. 15 (C. I. L. I, 571), cf. C. I. L. I, 1476: MVNNIAI · C · F · SACERD · CER. fra Atina.

Denne Indskrift er ogsaa i høj Grad raa og røber en meget ubehjælpelig Forfatter. Man kan tænke sig, at en Almuesmand i en af Italiens mindre Stæder i Midten af 2det Aarh. f. Chr. kunde skrive saadanne Hexametre, men at en af Roms højest stillede Mænd 20 Aar efter Terents skulde opsætte en saadan Indskrift, er utænkeligt. Dommen over disse Barbarismer er lidt vanskelig, da man ikke ganske tør stole paa Afskriftens

Paalidelighed. Om en bestemt Mangel i Overleveringen vidner den svævende Infinitiv «hoc dare sese». Mommsen mente at PRO USURA skulde være PROMISERAT. Jeg er, som ovenfor antydet, tilbøjeligere til at tro, at det styrende Verbum har staaet i den foregaaende Sætning. Pro usura vilde da sige, at hans Gave til Hercules, hvorved han takker ham for hans Bistand, sammenlignes med Renterne af en laant Kapital. Visum animo, o: quod cupierat. Cogendi dissolvendi, uden ac, som saa ofte i det gamle Sprog. Cogere og dissolvere, at samle og sprede, er vel at forstaa om at gjøre Indkjøb (eller indhøste, hvis det er egne Produkter, der tales om) og sælge ud igjen. Disse Genetiver ere styrede af facilia. Dette Ord er i metrisk Henseende tvivlsomt; Verset kræver en Daktylus; men dette alene bør vel ikke være nok til at fordømme det hos en saa ubehjælpelig Verse-maker. Ritschl antyder p. XIV tvende Muligheder; der kan være læst facilia med Synkope, eller der kan være sat en Prokeleusmatikos i Stedet for en Daktylus, idet den gode Taktdel i denne Fod imod Regelen er bleven opløst og en lang Stavelse erstattet af to korte. Saa maatte facilia faxis antages at være det Samme som facultatem faxis; unægtelig besynderligt. Mommsen antager det for corrupt, men kan intet Passende finde i Stedet; han nævner som Exempel: computem. Videre endnu gaar Mähly i Rheinisches Museum XX, p. 140, idet han foreslaar «tu fautor ut adsis» eller «tu ut partibus adsis». Endelig er Genetiven veræ rationis i Stedet for vera ratione eller recte højst besynderlig og næppe at forstaa, uden man henfører den til decumam som en Beskrivelsens Genetiv, en rigtig beregnet Tiende. Der er altsaa tvivlsomme Spørgsmaal i Mængde; kun ét er sikkert, at Indskriften ikke hører til Tituli Mummiani, og at den ikke kan give nogen Forestilling om hvorledes Grækenlands Erobrer L. Mummius og dannede Folk paa hans Tid udtrykte sig.